

İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yapılmış Hemşirelik Konulu Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2002-2022)

Bibliometric Analysis of Nursing Theses in the Field of Occupational Health and Safety (2002-2022)

 Ali AĞAR¹

 Belkız KIZILTAN²

¹ Avrasya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, Doktora Programı, aliagar828@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi Belkız KIZILTAN, Avrasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, belkiz.kiziltan@avrasya.edu.tr

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, Türkiye’de 2002-2022 yılları arasında iş sağlığı ve güvenliği alanında hemşirelik konusuyla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Retrospektif model ile yapılan araştırmada belirlenen anahtar kelimeler için, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılarak tarama yapılmıştır. Araştırma kapsamında seçim kriterlerine uyan 43 lisansüstü teze ulaşılmıştır.

Bulgular: Lisansüstü tezlerin %88’inin 2013-2022 yılları arasında yapıldığı, çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu (%81) ve lisansüstü tez danışmanlarının ise en çok (%37) doktor öğretim üyesi olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisans tezleri en fazla (%66) sağlık bilimleri enstitüsünde ve (%29) hemşirelik ana bilim dalında, doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinin ise en fazla (%62.5) sağlık bilimleri enstitüsünde ve (%50) halk sağlığı ana bilim dalında yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca lisansüstü tezler 11 farklı ana bilim dalında yürütülmüş ve çoğunluğunun (%30) iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri konusunda yapıldığı görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler: Sağlık hizmetlerinin neredeyse her alanında yer alan hemşireler, diğer sağlık profesyonelleri arasında en uzun süre ve en ağır koşullarda çalışmaktadırlar. Bu nedenle yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, çalışma sonuçlarının değerlendirilmesi ve sonuçların uygulamaya aktarılması son derece önemlidir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik; İş Sağlığı ve Güvenliği; Lisansüstü Tez

ABSTRACT

Aim: This study was carried out for the purpose of bibliometric analysis of postgraduate theses on nursing in the field of occupational health and safety between 2002-2022 in Turkey.

Method: For the keywords determined in the research conducted with the retrospective model, a search was made using the National Thesis Center database of the Council of Higher Education. Within the scope of the research, 43 postgraduate theses matching the selection criteria were reached.

Results: It was determined that 88% of the postgraduate theses were made between 2013-2022, the majority of them were postgraduate thesis (81%), and the postgraduate thesis advisors were mostly (37%) doctoral faculty members. It was determined that the most postgraduate theses (66%) were made in the health sciences institute and (29%) in the department of nursing, while the doctorate and specialty theses in medicine were mostly made in the institute of health sciences (62.5%) and in the department of public health (50%). In addition, postgraduate theses were carried out in 11 different departments and it was seen that the majority (30%) were made on occupational health and safety services.

Conclusion and Recommendations: Nurses, who take part in almost every field of health services, work for the longest and most severe conditions among other health professionals. For this reason, it is extremely important to examine the postgraduate theses, evaluate the results of the study and transfer the results to practice.

Keywords: Nursing; Occupational Health and Safety; Graduate Thesis

Sorumlu yazar: Ali Ağar

Avrasya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, Doktora Programı

E-mail: aliagar828@gmail.com

Tel: 05062740641

Received: 27/02/2023 *Accepted:* 20/04/2023 *Available online:* 30/04/2023

GİRİŞ

1950 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) iş sağlığı ortak komitesi iş sağlığı ve güvenliğini (İSG): “her türlü işte çalışan işçilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam anlamıyla iyi olma hallerinin korunması ve geliştirilmesi, çalışma şartlarından ötürü işçilerin sağlıklarının yitirilmesinin önlenmesi, çalışma sırasında sağlıklarını olumsuz yönde etkileyecek faktörlerden korunmaları, onların psikolojik ve fizyolojik yapılarına uygun bir işe yerleştirilmesi ve bunun sürdürülmesi” olarak tanımlanmıştır (1).

ILO ve WHO'nun tanımında, çalışma hayatında yer alan sosyal güvencesi olsun ya da olmasın, kişi ayırt etmeksizin toplumdaki her bireyin sağlıklarının ve güvenliklerinin korunması ve geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak ILO tahminlerine göre; her yıl 2.78 milyon çalışan, iş kazaları ve işle ilgili hastalıklardan dolayı hayatını kaybetmekte ve ayrıca 374 milyon çalışanda ölümlü olmayan iş kazalarına maruz kalmaktadır (2). Rakamların yüksek olması günümüz dünyasında tanımlara uygun politikalar güdülmediğini göstermektedir. Ülkemizde 6331 sayılı İSG kanunu elli ve daha fazla çalışanın bulunduğu ve altı aydan daha fazla süren işlerin yapıldığı işyerlerinde İSG kurulunun oluşturulmasını zorunlu tutmuştur (3).

Özellikle çalışma hayatında önemli yere sahip sağlık neferleri Dünya çapında sağlık ve esenliği desteklemek için kritik role sahiptir, ancak ironik bir şekilde sağlık çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği tehdit altındadır (4).

Avrupa birliğinde çalışanların yaklaşık %10'u sağlık çalışanlarından oluşmaktadır ve gelişmiş ülkelerde sağlık çalışanı istihdam oranı %13 düzeyindedir. Ülkemizde sağlık sektörünün yaklaşık %18'i hemşireler, %17'si hekimler, %17'si diğer sağlık personeli ve %6'sı ebelerden oluşmaktadır (5). En büyük sağlık

çalışanları kadrosuna sahip olan hemşirelerin sağlık sisteminde önemli bir rolü vardır ve hastaların iyileşmesine ve sağlığının korunmasına yardımcı olabilmeleri için sağlıklı bir yaşam tarzı sürdürmeleri kritik öneme sahiptir (6,7).

Uluslararası Hemşireler Konseyi, sağlık sektöründe İSG sorunları ve hemşirelerin bu sektörde güvenli çalışma hakları konusunda farkındalığın artırılmasını savunmaktadır. Küresel olarak, hemşireler işlerinden kaynaklanan bir mesleki yaralanma veya hastalığa yakalanma riski altındadır (8). Hemşireler, yaptıkları işin doğası gereği iş kazalarına en çok maruz kalan meslek gruplarından biridir. İş kazaları fiziksel ve zihinsel rahatsızlıkların yanı sıra performansın düşmesine ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Söz konusu olumsuzlukların giderilmesi için iş kazalarının önlenmesine odaklanılmalıdır. İş güvenliği davranışları iş kazalarının önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (9).

Amerika Birleşik Devleti (ABD) Çalışma İstatistikleri Bürosu'na göre, hemşirelik mesleği ABD'deki en riskli mesleklerden biridir ve ölümcül olmayan yaralanmalarda en üst sıradadır ayrıca hemşirelerin çok fazla iş stresi ve mobbinge maruz kaldıkları tespit edilmiştir (10).

Hemşireler çeşitli biyolojik, fiziksel, kimyasal ve ergonomik tehlikelerle karşılaşmaktadır. İş kazaları sağlık çalışanları arasında kritik bir sorundur. Hemşireler görevlerinin doğası gereği hastanelerdeki diğer çalışma gruplarına göre iş kazalarına daha yatkındırlar. İğne ve delici alet yaralanmaları ve çeşitli yollardan kan yoluyla bulaşan patojenlere maruz kalma, hemşireler arasında en sık görülen iş kazası türleridir (11). Ayrıca günün 24 saati hasta bakımı sağlayan hemşirelerin genellikle optimal iş performansını sürdürmeleri beklenir. Ancak hastanelerde çalışan hemşirelerin çoğu, personel sıkıntısı, aşırı iş yükü, vardiyalı çalışma, gece çalışması, sirkadiyen değişiklikleri ve fazla mesai

gibi zor çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar (12).

Hemşirelerin mesleki risk ve tehlikelere bağlı iş kazalarına maruz kalmaları nedeniyle sağlıklarını kaybetmeleri, sakat kalmaları veya gelir kaybına uğramaları insani, sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan önem arz etmektedir. İş kazalarının nedenleri ve hangi koşullarda daha çok meydana geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte bu kazaların raporlama süreçleri de tam olarak yürütülmemektedir. Türkiye'de konuyla ilgili yeterli yasal düzenleme ve uygulama bulunmadığından sorunun tam boyutunu tespit etmek güçtür (12).

Sağlık hizmetlerinin sunulduğu çalışma ortamları iş sağlığı ve güvenliği bakımından önemli riskleri barındırmaktadır. Sağlık hizmetlerinin neredeyse her alanında yer alan hemşireler, diğer sağlık profesyonelleri arasında en uzun süre ve en ağır koşullarda çalışmaktadırlar. Bu nedenle yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, çalışma sonuçlarının değerlendirilmesi ve sonuçların uygulamaya aktarılması son derece önemlidir. Bu bilgiler çerçevesinde bu çalışma, Türkiye'de İSG alanında hemşireler ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü:Bu araştırma belge inceleme veri toplama yöntemi kullanılarak retrospektif modelde yapılmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Süresi:Bu araştırma 2002-2022 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezine yüklenmiş ve erişime açık olan lisansüstü tezleri ile yürütülmüştür. Veriler Ekim- Kasım 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, YÖK Ulusal Tez Merkezinde 2002-2022 yılları arasında yer alan, sağlık bilimleri enstitüsü, fen bilimleri enstitüsü, sosyal bilimler

enstitüsü ve lisansüstü eğitim enstitüsüne kayıtlı “hemşire”, “iş sağlığı ve güvenliği”, “iş sağlığı”, “işçi sağlığı” ve “iş güvenliği” anahtar kelimeler yardımıyla taranmış, erişime açık ve araştırmaya alınma kriterlerini sağlayan 43 lisansüstü tezi oluşturmaktadır. Herhangi bir örneklem seçimine gidilmemiş olup evreni oluşturan tüm tezler incelenmiştir.

Çalışmaya Dâhil Edilme Kriterleri

- Tam metne ulaşılması,
- İSG alanında yapılmış olması,
- Hemşirelik konusunda yapılmış olması

Veri Toplama Yöntemi:Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 2002-2022 yılları arasında İSG alanında yapılmış hemşirelik konusyla ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizlerinin yapılmasıdır. Bibliyometrik çalışmalar, belirli bir alandaki yayınların belirli özelliklerini analiz eder ve bilimsel üretimle ilgili çeşitli bulgular bulur (13).

Belge inceleme veri toplama yöntemi kullanılarak retrospektif modelde yapılan bu araştırmada herhangi bir zaman aralığı sınırlaması yapılmamış, tüm sonuçlara ulaşılmak hedeflenmiştir. Araştırma; 2002 yılından itibaren üniversitelerde yapılan yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlik ve tıpta uzmanlık tezlerini toplayarak, araştırmacıların hizmetine sunan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezine kişiye özel kullanıcı adı ve şifreyle giriş yapılarak, arama motorunda gelişmiş arama seçeneği kullanılarak, belirlenen anahtar kelimeler ile tarandı. İSG multidisipliner bir alan olması nedeniyle, pek çok farklı disiplin tarafından çalışılmaya açık olması ve çalışmaya dâhil edilmeyen çalışma kalmaması için Ekim-Kasım 2022 tarihleri arasında, YÖK Ulusal Tez Merkezinde 2002-2022 yılları arasında yer alan sağlık bilimleri enstitüsü, fen bilimleri enstitüsü, sosyal bilimler enstitüsü ve lisansüstü eğitim enstitüsüne kayıtlı “hemşire”, “iş sağlığı ve güvenliği”, “iş sağlığı”, “işçi sağlığı” ve “iş güvenliği” anahtar kelimeler yardımıyla taranmış ve erişime açık olan tezler titizlikle incelenmiştir. Taranan tezler yayın yılı, enstitü, anabilim dalı ve

tezin konusu da yer alacak şekilde sınıflandırılmış ve kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın yapılabilmesi için Artvin Çoruh Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan yazılı izin alınmıştır (Tarih (01.11.2022) Sayı: E-18457941-050.99.68828).

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk olarak Ulusal Tez Merkezinde İSG ile ilgili lisansüstü tezlerinin “hemşire” anahtar kelimesi ile detaylı taraması yapılarak, araştırma kapsamına alınacak olan dokümanlara ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına alınan lisansüstü tezlerinin içeriklerine ilişkin çeşitli veriler, MS Office Excel programına sistematik bir şekilde kodlanmış olup yüzde ve frekans hesaplamaları yapılarak veriler çözümlenmiştir. Ayrıca kodlanan

lisansüstü tezleri kategorilere ayrılarak çözümlenmiş ve çözümlenen verilerin bulguları yorumlanıp, betimsel istatistik verileri ortaya konmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, ulusal tez merkezindeki veri tabanından ulaşılabilen tezlerle sınırlıdır.

BULGULAR

Türkiye’de 2002-2022 yılları arasında İSG alanında yapılan hemşirelik konulu lisansüstü tezlere ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde tezlerin %88’inin, 2013-2022 yılları arasında yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerin daha çok yüksek lisans tezi olduğu (%81) ve lisansüstü tez danışmanlarının ise en çok (%37) doktor öğretim üyesi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de 2002-2022 Yılları Arasında İSG Alanında Yapılan Hemşirelik Konulu Tezlere İlişkin Bilgiler.

Özellikler	N	%
Tez yılı		
2002-2012	5	12
2013-2022	38	88
Toplam	43	100
Tez türü		
Yüksek lisans	35	81
Doktora- tıpta uzmanlık	8	19
Toplam	43	100
Tez danışmanı		
Profesör doktor	14	33
Doçent doktor	13	30
Doktor öğretim üyesi	16	37
Toplam	43	100

Tablo 2’de İSG alanında hemşireler ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımına bakıldığında, yapılan yüksek lisans tezlerinde en fazla (%66) lisansüstü tezi ile sağlık bilimleri enstitüsünde yapıldığı, onu sırasıyla sosyal bilimler enstitüsü (%17) ve fen bilimleri

enstitüsünün (%14) takip ettiği görülmektedir. Doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinde ise en fazla (%62.5) sağlık bilimleri enstitüsünde yapıldığı onu sosyal bilimler, lisansüstü eğitim ve adli tıp enstitüsünün takip ettiği görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. İSG Alanında Hemşireler İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	Yüksek Lisans		Doktora Tıpta Uzmanlık	
	N	%	N	%
Sağlık Bilimleri Enstitüsü- Tıp Fakültesi	23	66	5	62.5
Fen Bilimleri Enstitüsü	5	14	0	0
Sosyal Bilimler Enstitüsü	6	17	1	12.5
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	1	3	1	12.5
Adli Tıp Enstitüsü	0	0	1	12.5
Toplam	35	100	8	100

Tablo 3’de İSG alanında hemşireler ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin Ana bilim dallarına göre dağılımına bakıldığında yüksek lisans tezlerinin en fazla (%29) hemşirelik ana bilim dalında yapıldığı onu sırasıyla iş sağlığı ve güvenliği (%20) ve halk sağlığı ana bilim dalı (%15) takip ettiği görülmektedir. Doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinde ise en fazla (%50) halk

sağlığı ana bilim dalında yapıldığı onu iş sağlığı ve güvenliği (%12.5), sağlık yönetimi (%12.5), sosyal bilimler (%12.5) ve işçi sağlığı ve iş güvenliği ana bilim dalının takip ettiği görülmektedir. Ayrıca lisansüstü tezler 11 farklı ana bilim dalında yürütülmüştür. Bu durum, iş sağlığı ve güvenliğinin multidisipliner bir yaklaşıma açık olduğunun göstergesidir (Tablo 3).

Tablo 3. İSG Alanında Hemşireler İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarna Göre Dağılımı

Enstitü	Yüksek Lisans		Doktora Tıpta Uzmanlık	
	N	%	N	%
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği	2	6	1	12.5
Halk Sağlığı	5	15	4	50
Hemşirelik Ana Bilim Dalı	10	29	0	0
İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı	7	20	1	12.5
Sağlıkta Kalite Geliştirme ve Akreditasyon Ana Bilim Dalı	2	6	0	0
İş Güvenliği Ana Bilim Dalı	1	3	0	0

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı	1	3	0	0
Sağlık Yönetimi Ana Bilim Dalı	2	6	1	12.5
İşletme Ana Bilim Dalı	3	9	0	0
Psikoloji Ana Bilim Dalı	1	3	0	0
Sosyal bilimler Ana bilim dalı	0	0	1	12.5
Toplam	35	100	8	100

Tablo 4’de 2002-2022 yılları arasında İSG alanında hemşirelik konulu lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımına bakıldığında, en fazla (%30) iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri konulu çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İSG alanında hemşirelik konulu lisansüstü tezler ile yapılan diğer konuların dağılımına

bakıldığında ise çalışma koşulları ve sağlık durumları (%19), güvenlik kültürü (%14), psikososyal riskler (%14), iş kazaları (%12), ergonomik riskler (%7), kimyasal riskler (%2) ve fiziksel riskler (%2) gibi konularda yapıldığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. 2002-2022 Yılları Arasında İSG Alanında Hemşireler İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Konularına Göre Dağılımı

Lisansüstü tez çalışmalarının konusu	N	%
İş kazaları	5	12
İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri	13	30
Psikososyal riskler	6	14
Kimyasal riskler	1	2
Fiziksel riskler	1	2
Güvenlik kültürü	6	14
Çalışma koşulları ve sağlık durumları	8	19
Ergonomik riskler	3	7
Toplam	43	100

TARTIŞMA

Çalışma hayatında her sektörün performansı ve genel verimliliği için sağlıklı ve güvenli insan kaynağına ihtiyaç vardır. Bu sektörler içinde çeşitli meslek gruplarını barındıran sağlık sektörü, değişen derecelerde sağlık ve güvenlik tehlikelerine maruz kalmaktadırlar. 1995 yılında ILO ve WHO İş Sağlığı ve Güvenliği Ortak Komitesinde, her çalışma ortamında İSG’nin tüm meslekler için en

yüksek düzeyde fiziksel, zihinsel ve sosyal refah düzeyinde tutulması gerektiğini bildirilmiştir (14). Sağlık çalışanlarına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin işlerinin bir parçası olduğu ima edilen bazı ülkelerde, İSG konusundaki yasal temellerin zayıf olması, ILO ve WHO görüşlerine ters düşmektedir.

Bu araştırmada ulusal tez merkezi arama motoru kullanılarak belirlenen 43 lisansüstü tezi araştırmanın veri tabanını

oluşturmuştur. Lisansüstü tezlerin künyelerinde yer alan “tez türü”, “tezlerin yıllara göre dağılımı”, “tez danışmanının unvanı”, “yayınlandığı enstitü”, “ilgili ana bilim dalı” ve “tez çalışmasının konusu” ile sınırlanan kriterler belirlenmiştir. Böylelikle İSG alanında hemşirelik konuları ile yapılan çalışmaların daha yakından tanınması ve araştırmacılara bu alanın yapısı ile ilgili bilgilerin sunulması amaçlanmıştır.

Türkiye’de 2002-2022 yılları arasında İSG alanında hemşirelik konulu yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, tezlerin çoğunluğunun (%88) 2013-2022 yılları arasında gerçekleştirildiği, daha çok (%84) yüksek lisans tezi olduğu bulunmuştur. Ülkemizde 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İSG kanunu, işyerlerinde İSG hizmetlerinin sağlanmasını zorunlu tutmuştur. 6331 sayılı kanun ile birlikte İSG bilinci herkes tarafından önemsenmeye başlamıştır. Lisansüstü tezlerin en çok 2013-2022 yılları arasında yapılması, bunun en net göstergesidir. Ayrıca araştırma kapsamında yapılan lisansüstü tezlerin büyük bir kısmını (%84) yüksek lisans tezlerinin oluşturması, 6331 sayılı İSG kanununun yayınlanmasının ve üniversitelerde açılan yüksek lisans programlarının sayısının artmasının araştırmacıların konuya olan ilgisini arttırdığı söylenebilir. Doktora tez sayısının az olması ise, ülkemizde İSG alanında doktora programlarının yeteri düzeyde olmamasının en net göstergesidir.

ILO verilerine göre, iş kazalarının ulusal ekonomiye maliyeti GSYİH’nin (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) %1-%4’ü arasında olduğu bilinmektedir (15). Ülkemizde İSG hizmetlerinin sağlanması, doktora tezleri sayılarının artırılması işverenlere ve ülke politikalarına kılavuz niteliğinde olacağı ve yaşanan ekonomik kaybı azaltacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında lisansüstü tezlerin büyük bir kısmının (%29) hemşirelik anabilim dalı tarafından yapıldığı doktoralı İSG hocalarının eksikliğini göstermektedir.

Ayrıca lisansüstü tezlerin danışmanlara göre sınıflandırılmasına bakıldığında %37 ile doktor öğretim üyeleri ile yapıldığı dolayısıyla bu alanda doçent ve profesör hocaların sayılarının yeterli olmadığına göstergesidir.

İncelenen lisansüstü tezlerin konulara göre sınıflandırılmasına bakıldığında %30 ile en fazla çalışılan konu “iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri” olmuştur. İSG hizmetleri içerik olarak çalışanların İSG algısı, farkındalık düzeyleri, İSG durumu ve İSG uygulamalarını içermektedir. Bu konu ile ilgili ülkemizde yapılan birçok makale vardır. Lisansüstü araştırmacıların tez yazımına başlamadan önce literatüre hâkim olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde çalışılan bir konuyu tekrar etme riski dolayısıyla yapılan yayın özgünlüğünü yitirebilmesi söz konusu olabilir. Ülkemizde Bulut ve arkadaşları (16) tarafından yapılan kamu hastanesinde İSG uygulamalarının değerlendirilmesi, Bayer ve Günel (17) tarafından hemşirelerin İSG algılarının incelenmesi, Karabiber ve arkadaşları (18) tarafından yapılan sağlık çalışanlarında İSG durumu, Çelikkalp ve arkadaşları (19) tarafından yapılan hemşirelerin çalışma ortamlarında iş güvenliği uygulamalarını değerlendirmesi, Çelikkalp ve arkadaşları (20) tarafından yapılan hemşirelik öğrencilerinin İSG hakkında farkındalık düzeylerinin artırılması, Solmaz ve Solmaz (21) tarafından yapılan hastanelerde İSG, Tüzüner ve Özaslan (22) tarafından yapılan hastanelerde İSG uygulamalarının değerlendirilmesi, Mollaoğlu ve arkadaşları (23) tarafından yapılan hemşirelerin çalışma ortamına ilişkin algıları “iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri” konulu araştırmalara örnek olarak verilebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İSG alanında 2002-2022 yılları arasında hemşirelik konulu lisansüstü tezlerin incelendiği bu çalışmada, hemşirelik konulu tezlerin yeteri kadar ele alınmadığı, spesifik ve özgün olmadığı ve doktora tez

sayısının yeteri derecede olmadığı tespit edilmiştir.

Lisansüstü araştırmacıların risk değerlendirmesi, radyasyon, gürültü, mobbing gibi daha spesifik konular ile çalışmaları, İSG alanında doktora programı sayısının artırılması ve bununla birlikte alanında uzman, nitelikli hocaların yetiştirilmesi için gerekli altyapı çalışmalarının oluşturularak niceliksel olarak artış sağlanması önerilebilir. Ayrıca çalışma hayatında yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıklarının çalışan, işveren ve ulusal boyutta ekonomik kayıpların önlenmesini sağlamak amaçlanmalıdır.

Özellikle pandemi döneminde artan iş yükü, hemşireler arasında zihinsel ve fiziksel yükün artmasına neden olmuştur. Bunu önlemek için İSG'nin teşviki ve geliştirilmesi boyutlarının hemşire-personel oranlarına entegre edilip edilmeyeceği ve ne ölçüde entegre edilebileceği araştırılmalıdır.

Çalışma hayatında kazaların ve hastalıkların yaşanmaması İSG hizmetlerinin eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi ile mümkün olabilecektir. Özellikle mesleki risklerin yoğun olarak yaşandığı hemşirelik mesleğinde, iş sağlığı ve güvenliği bilincini sağlayabilmek için hemşirelik bölümü ders müfredatları gözden geçirilmesi ve teorik-uygulamalı İSG derslerinin öğrenim hayatlarında müfredatlarda bulunması, mesleki yaşamlarında İSG bilinci ile çalışmaları açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Kıyak M. Sağlık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Riskleri. 2. Baskı. İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları; 2014. 17–29 s.
2. Özdemir H. Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. İçinde: Biçer ZÖP, editör. Akademisyenler, Profesyoneller ve Öğrenciler için İş Sağlığı ve

Güvenliği. Ankara: Nobel Yayınları; 2019. s. 251–69.

3. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu [Internet]. 2012. Available at: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6331.pdf>
4. McLinton SS, Afsharian A, Dollard MF, Tuckey MR. The dynamic interplay of physical and psychosocial safety climates in frontline healthcare. *Stress Heal.* 2019;35(5):650–64.
5. Aslan İ. Sağlık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği. İçinde: Aslan İ, editör. İş Sağlığı ve Güvenliği Sektörel Yönetimi. Ankara: Nobel Yayınları; 2021. s. 111–85.
6. Ridge LJ, Dickson VV, Stimpfel AW. The Occupational Health of Nurses in the Economic Community of West African States: A Review of the Literature. *Work Heal Saf.* 2019;67(11):554–64.
7. Mustafaei Najaf-Abadi H, Rezaei B. Health-promoting behaviours of Iranian nurses and its relationship with some occupational factors: A cross sectional study. *J Nurs Manag.* 2018;26(6):717–25.
8. Boucaut R, Knobben L. Occupational health and safety incidents at a university school of nursing: A retrospective, descriptive appraisal. *Nurse Educ Pract.* 2020;44:102776.
9. Yıldız A, Kaya S, Teleş M, Korcu C. The effect of nurses' empowerment perceptions on job safety behaviours: a research study in Turkey. *Int J Occup Saf Ergon.* 2020;26(3):489–96.
10. McLinton SS, Loh MY, Dollard MF, Tuckey MMR, Idris MA, Morton S. Benchmarking working

- conditions for health and safety in the frontline healthcare industry: Perspectives from Australia and Malaysia. *J Adv Nurs*. 2018;74(8):1851–62.
11. Ghasemi F, Aghaei H, Askaripoor T, Ghamari F. Analysis of occupational accidents among nurses working in hospitals based on safety climate and safety performance: a Bayesian network analysis. *Int J Occup Saf Ergon*. 2020;28(1):1–7.
 12. Çelikkalp Ü, Dilek F. Factors affecting the occupational accident rates among nurses. *Rev da Esc Enferm*. 2019;53:1–8.
 13. Batur Z, Özcan HZ. Eleştirel Düşünme Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Uluslararası Türkçe Edeb Kültür Eğitim Derg*. 2020;9(2):834–54.
 14. Alhassan RK, Poku KA. Experiences of frontline nursing staff on workplace safety and occupational health hazards in two psychiatric hospitals in Ghana. *BMC Public Health*. 2018;18(1).
 15. Sevinç H, Bozkurt E, Sevinç DE. Ekonomik Gelişmişlik Göstergesi Olarak İş Sağlığı ve Güvenliği Üzerine Bir Araştırma. *Soc Sci Res J*. 2016;5(4):1–11.
 16. Bulut A, Ünal E, Şengül H. Bir kamu hastanesinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Derg*. 2020;23(1):1–22.
 17. Bayer E, Günal D. Hemşirelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg*. 2018;10(25):503–19.
 18. Karabiber C, Sarb G, Kerman B, Savaş N. Bir Tıp Fakültesi Hastanesi Sağlık Çalışanlarında İş Sağlığı-Güvenliği Durumu ve Risk Faktörleri. *Sağlık Bilim ve Meslekleri Derg*. 2018;5(3):367–75.
 19. Çelikkalp Ü, Saraçoğlu GV, Keloğlu G, Bilgiç Ş. Hemşirelerin çalışma ortamlarında iş güvenliği uygulamalarını değerlendirmesi. *TAF Prev Med Bull*. 2016;15(5):408–13.
 20. Çelikkalp Ü, Saraçoğlu G, Tokuç B. Hemşirelik Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkında Farkındalık Düzeylerinin Arttırılması. *Namık Kemal Med J*. 2017;5(1):36–43.
 21. Solmaz M, Solmaz T. Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg*. 2017;6(3):147–56. 10.5694/j.1326-5377.1975.tb95067.x
 22. Tüzüner VL, Özaslan BÖ. Hastanelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Derg*. 2011;40(2):138–54.
 23. Mollaoğlu M, Fertelli TK, Tuncay FÖ. Hastanede Çalışan Hemsirelerin Çalışma Ortamlarına İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Derg*. 2010;5(15):17–30.